

JAHON SINOLOGIYASIDA KONFUTSIYCHILIK TA'LIMOTINING O'RGANILISHI

Jo'rayev Husniddin Ibragimovich
TDSHU "Xitoy tarixi, madaniyati,
siyosati va iqtisodiyoti" kafedrasida
1-kurs magistranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada Konfutsiychilikning Xitoy va dunyoda tutgan o'rnini yoritildi. G'arb individualizmiga alternativa sifatida Xitoy tashqi siyosiy aloqalarni rivojlantirishning ijtimoiy-siyosiy kollektivizmga asoslangan yo'lini taklif qiladi, bu mamlakatlar o'rtasida tinchlik, do'stlik va totuvlikni nazarda tutadi. Aynan shu o'zaro manfaatli va o'zaro boyituvchi hamkorlik jahon hamjamiyati oldida turgan ustuvor vazifalar va global muammolarni hal qilishga olib kelishi mumkin. Konfutsiy mafkurasi kelajakda butun dunyo jamiyatining rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shunday qilib, maqolaning dolzarbligi XXRning siyosiy va ijtimoiy sohasiga konfutsiylik ta'sirini ilmiy tushunishni, zamonaviy Xitoy jamiyatida modernizatsiya jarayonida yuzaga keladigan qarama-qarshiliklar va hal qilinmagan muammolarni tahlil qilish zarurligidan iborat.

Kalit so'zlar: XXR, Konfutsiy, Chjao Chunfu, "ren", "Lunyu", "Konfutsiylik axloqi", Pragmatizm ruhi, "li", "Tao", Guangxi, Shibusava Eyichi.

Annotation. This article discusses the role of Confucianism in China and the world. As an alternative to Western individualism, China offers a way to develop foreign policy relations based on socio-political collectivism, which implies peace, friendship and harmony between countries. It is this mutually beneficial and mutually enriching cooperation that can lead to the solution of priorities and global problems facing the world community. Confucian ideology will have a positive impact on the future development of world society. Thus, the relevance of the article lies in the need for a scientific understanding of the Confucian impact on the political and social sphere of the PRC, an analysis of the contradictions and unresolved issues arising in the modernization process in modern Chinese society.

Key words: PRC, Confucius, Zhao Chunfu, "ren", "Lunyu", "Confucian ethics", the spirit of pragmatism, "li", "Tao", Guangxi, Shibusawa Eyichi.

Аннотация. В данной статье рассматривается роль конфуцианства в Китае и мире. В качестве альтернативы западному индивидуализму Китай предлагает путь развития внешнеполитических отношений, основанный на социально-политическом коллективизме, предполагающем мир, дружбу и согласие между странами. Именно такое взаимовыгодное и взаимообогащающее сотрудничество может привести к решению приоритетных и глобальных проблем, стоящих перед мировым сообществом. Конфуцианская идеология окажет положительное влияние на будущее развитие мирового сообщества. Таким образом, актуальность статьи заключается в необходимости научного осмысления влияния конфуцианства на политическую и социальную сферу КНР, анализа противоречий и

нерешенных вопросов, возникающих в процессе модернизации в современном китайском обществе.

Ключевые слова: КНР, Конфуций, Чжао Чуньфу, «жэнь», «луньюй», «конфуцианская этика», дух прагматизма, «ли», «дао», Гуанси, Сибусава Эйити.

Jahon sinologiyasida Konfutsiychilik ta'limotining o'rganilishi. Konfutsiylik nafaqat Xitoy aholisiga, balki jahon hamjamiyatiga, ayniqsa Osiyo-Tinch okeani mintaqasi mamlakatlariga: Yaponiya, Koreya, Vetnam va Singapurga bevosita ta'sir ko'rsatadi. G'arb individualizmga alternativa sifatida Xitoy tashqi siyosiy aloqalarni rivojlantirishning ijtimoiy-siyosiy kollektivizmga asoslangan yo'lini taklif qiladi, bu mamlakatlar o'rtasida tinchlik, do'stlik va totuvlikni nazarda tutadi. Aynan shu o'zaro manfaatli va o'zaro boyituvchi hamkorlik jahon hamjamiyati oldida turgan ustuvor vazifalar va global muammolarni hal qilishga olib kelishi mumkin. Konfutsiy mafkurasi kelajakda butun dunyo jamiyatining rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. XXRning siyosiy va ijtimoiy sohasiga konfutsiylik ta'sirini ilmiy tushunishni, zamonaviy Xitoy jamiyatida modernizatsiya jarayonida yuzaga keladigan qarama-qarshiliklar va hal qilinmagan muammolarni tahlil qilish zarurdir. Maqola zamonaviy Xitoy ijtimoiy-siyosiy hayotining o'ziga xos xususiyatlarini chuqurroq tushunishga yordam beradi. Konfutsiy ta'limoti keng tarqaldi va ko'plab izdoshlarga ega bo'ldi. Ular qadimiy konfutsiylik tamoyillariga tayanib, konfutsiylik g'oyalarni rivojlantirib, uyg'un jamiyat yaratish uchun maqbul echimlarni qidirishgan. Ushbu tamoyillar va g'oyalarni o'rganib, zamonaviy olimlar ularni hozirgi voqelikka moslashtiradilar, dolzarb muammolarni hal qilish uchun ulardan foydalanishga harakat qiladilar.

1979 yildan boshlab Xitoy jamiyatida dinamik o'zgarishlar ro'y bermoqda. Iqtisodiyotni sezilarli darajada liberallashtirish fonida jamiyatning iqtisodiy va siyosiy sohalari orasidagi tafovut tobora yaqqol ko'zga tashlanmoqda. Tahlilchilar doiralarida nomutanosiblikni tenglashtirish, ya'ni mamlakat siyosiy hayotini demokratlashtirish zarurligi haqidagi fikr tobora ko'payib bermoqda. Bundan tashqari, Xitoy davom etayotgan modernizatsiya jarayonlari bilan birlashtirilishi mumkin bo'lgan ruhiy ustki tuzilmani qidirmoqda. Shu nuqtai nazardan, tadqiqotchilarning qiziqishi Xitoyning zamonaviy siyosiy madaniyatini o'rganishga, unda konfutsiylikdan saqlanib qolgan g'oyalarni aniqlashga va bu ta'limot haqiqatan ham tadbirkorlik ruhiga mos keladigan qadriyatlarni o'z ichiga olishi mumkinligini aniqlashga qaratiladi. Xitoyliklarning siyosiy an'alarining shakllanishiga uchta ta'limot ta'sir ko'rsatdi: daosizm, qonunshunoslik va konfutsiylik. Shu bilan birga, tahlilchilar Konfutsiylik uchun markaziy o'rin ajratadilar. Bu fakt sanab o'tilgan ta'limotlarning mohiyati va rivojlanish tarixi bilan izohlanadi.

Zamonaviylik va konfutsiylik haqida gapirganda, xitoylik tahlilchi Chjao Chunfu¹ konfutsiy etikasida modernizatsiya va demokratlashtirishga zid bo'lgan

¹ 赵纯福，1964年1月生，吉林省农安县人，副教授。承担或参与完成科研项目10余项，获原国家黄金管理局科技进步一等奖、中国黄金协会科学技术一等奖等各级别奖励4项。

postulatlar mavjud va ularga o'z hissasini qo'shadi, deb hisoblaydi. Birinchisi, Konfutsiy etikasi qadimgi agrar sivilizatsiya mahsuli ekanligi bilan bog'liq. Bu sub'ektlar tengligi bilan tovar-bozor munosabatlariga asoslangan sanoat jamiyatining ruhiga zid, qat'iy ierarxiya tamoyillariga asoslangan feodal etika. Konfutsiychilikning yana bir jihati shundaki, u 2000 yillik taraqqiyoti mobaynida uni zamonaviylashtirishga mos keladigan boshqa ta'limotlar, falsafalar, e'tiqodlar, ijtimoiy va siyosiy an'analarning ko'p qoidalarini o'zlashtirdi. Konfutsiychilikning modernizmga qarshi tomonlarini hisobga olgan holda, Zhao Chunfu quyidagilarni ta'kidlaydi:

- Ierarxiya va o'zaro bog'liqlik (o'zaro) g'oyasi zamonaviy tenglik printsipi va demokratiya ruhiga ziddir.

- Konfutsiy etikasida huquqlar burchlardan ajratilgan, bu demokratik tamoyillarga ziddir: xususan, imperatorning huquqlarini osmon beradi va mamlakatni donishmand boshqarishi mutlaq darajaga ko'tariladi.

- Oilaning yuksalishi, imperatorning qudrati va ajdodlarga sig'inish individualizm tamoyiliga ziddir.

- Konfutsiyning antik davrni e'zozlashga bo'lgan talabi zamonaviy jamiyatda ijodkorlik tamoyiliga mos kelmaydi.

- O'rta ta'limoti, ya'ni Konfutsiyning qat'iy ijtimoiy adolat talabi, axloqning oliy printsipiga aylanadi, bu raqobat tamoyiliga mos kelmaydi².

Shu bilan birga, Chjao Chunfu modernizatsiya va demokratlashtirishga nima yordam berishi mumkinligini ko'rsatadi:

- Ijtimoiy mas'uliyatni kuchli his qilish.

- Hayotga baquvvat va faol munosabat: Konfutsiy etikasi fazilatli odam doimo taraqqiyotga hissa qo'shishi kerakligini va hayotning qiymati faol ijodda ekanligini ta'kidlaydi.

- Bundan tashqari, axloqiy qadriyatlar, faoliyat va o'z-o'zini tartibga solishga e'tibor Xitoy xalqining vatanparvarlik ruhini kuchaytirdi.

- Boshqalarga ijobiy munosabat tamoyili "ren" (so'zma -so'z "boshqalarga mehribon yurak bilan munosabatda bo'lish") Xitoy ijtimoiy guruhlarida ijobiy mikroiklimni yaratishga yordam beradi.

- Pragmatizm ruhi³.

Konfutsiy etikasining murakkabligiga ishora qilib, Zhao Chunfuning aytishicha, ko'pincha uning afzalliklari va kamchiliklari yaxlit yaxlitlikka birlashtirilgan va bitta dunyoqarash ikki tomonlama ma'noga ega, bu esa

Chjao Chunfu, 1964 yil Jilin provinsiyasi Nong'an okrugidan tug'ilgan, dotsent. 10 dan ortiq ilmiy tadqiqot loyihalarini bajarishda qatnashgan yoki ishtirok etgan va turli darajadagi 4 ta mukofotni qo'lga kiritgan, masalan, sobiq Davlat Oltin ma'muriyatining Fan va texnologiya taraqqiyoti birinchi mukofoti va Xitoy Oltin assotsiatsiyasi fan va texnologiya birinchi mukofoti.

². Ilmiy. Konf., Moskva, 22-24 sentyabr 1999 II qism: Xitoy modernizatsiya va islohotlar yo'lida / Dal instituti. Sharqiy RAS. M., 1999.S. 123-126.

³ Chunfu, Chjao. Konfutsiy etikasi va modernizatsiyasi: ziddiyat va integratsiya // Xitoy, Xitoy tsivilizatsiyasi va dunyo. Tarix, zamonaviylik, istiqbol: X stajyor materiallari. ilmiy. Konf., Moskva, 22-24 sentyabr 1999 II qism: Xitoy modernizatsiya va islohotlar yo'lida / Dal instituti. Sharqiy RAS. M., 1999.S. 123-126.

konfutsiylikni modernizatsiya uchun mafkuraviy asos sifatida qabul qilib bo'lmaydi. Ammo, uning modernizatsiya ruhiga mos kelmasligi haqidagi xulosa o'z-o'zidan ta'limotning nomuvofiqligidan kelib chiqmaydi. Axir, birinchi qarashda, xristianlik unga mos kelmaydigan bo'lib tuyulishi mumkin, bunda ichki qarama-qarshiliklar ham bor. Biroq, protestantlarning ish axloqini va uning kapitalizm ruhini shakllantirishdagi rolini eslash kifoya, Konfutsiylik nuqtai nazarini, uni zamonaviy jamiyat qadriyatlariga moslashtirishga urinishlar o'zgarishi mumkin.

Zhao Chunfu yapon iqtisodchisi Shibusava Eyichining (1840-1931) ta'limotini e'tiborsiz qoldirishi mumkin, bunga ma'lum darajada kalvinizm ish axloqi g'oyalarning konfutsiylik hamkori sifatida qaralishi mumkin. Shibusava Eyichi pragmatizm va konfutsiylik ruhi yaxshi ketishi mumkinligini ishonchli tarzda namoyish etdi. Bu fikrni ishlab chiqishda yapon mutafakkiri "Konfutsiylik axloqi" va "foyda olish" kabi qarama-qarshi tamoyillarni birlashtira oldi. Uning tadbirkorlik falsafasiga oid eng mashhur asari - "Lunyu" va buxgalteriya hisobi ("Lunyu" - so'zlar to'plami, axloq kodeksi Konfutsiy). Shibusavaning 1928 yilda nashr etilgan kitobi keyinchalik bir necha bor qayta nashr etilgan, bu uning g'oyalari mashhurligi haqida gapiradi. Shibusava o'zining tadbirkorlik tajribasiga asoslanib, axloq va ishbilarmonlik bir -biriga zid emasligini isbotlaydi. Iqtisodchi tadbirkorlik faoliyati faqat shaxsiy farovonlikni yaxshilash istagiga asoslanadi, degan an'anaviy donolikni rad etdi. Shibusavaning so'zlariga ko'ra, biznes bilan shug'ullanayotganda, siz faqat shaxsiy imtiyozlarni hisoblay olmaysiz, lekin jamiyat oldidagi burchingizni qanday bajarish haqida o'ylash ham muhimdir. Iqtisodchi da'vo qiladiki, Konfutsiy ta'limotiga ko'ra, faqat uni olijanob odam deb hisoblash mumkin, u muvaffaqiyatga erishish istagida boshqa odamning yuksalishi va muvaffaqiyatiga hissa qo'shadi. Bu axloqiy me'yorlarga amal qilgan tadbirkorning faoliyati jamiyatga va oxir -oqibat o'ziga foyda keltiradi. "Agar shaxsiy daromad oshkora bo'lmasa, uni haqiqiy deb bo'lmaydi", -deya ta'kidlaydi Shibusava⁴.

Hozirgi vaqtda konfutsiylik va G'arb demokratiyasi uyg'unligini o'rganish sohasida xitoylik an'anachilar maktabi ko'zga ko'ringan o'rinni egallaydi. Uning vakillari ikki tushuncha tamoyillarini birlashtirish yo'llarini izlaydilar. Masalan, ushbu maktabning taniqli vakili, xitoy sotsiologi, Syangandagi Xitoy universiteti rektori, professor Jin Yaojining fikricha, Xitoy siyosiy madaniyati G'arb demokratiyasi institutlari bilan umumiy saylovlar va siyosiy qatnashish kabi shakllarga mos keladi. Hukumat an'anaviy konfutsiychilikka befarq. Eng muhimi, uning axloqiy mohiyatidir. Biroq, xitoylik tahlilchining fikricha, birinchi navbatda ingliz-amerika kabi demokratik davlatlarga xos bo'lgan liberalizm va individualizm konfutsiylik uchun qabul qilinishi mumkin emas⁵.

⁴ Shneivas, D. S. "Tadbirkorlik falsafasi" Shibusava Eiichi // Xitoy, Xitoy tsivilizatsiyasi va dunyo. Tarix, zamonaviylik, istiqbol: XI stajyor materiallari. ilmiy. Konf., Moskva, 27-29 sentyabr. 2000 II qism: XXI asrda Xitoy. Imkoniyatlar, qiyinchiliklar va istiqbollor / Dal. Sharqiy RAS. M., 2000.S. 171-175.

⁵ Berger, J. Xitoyda siyosiy islohotlar // Osiyo va Afrika bugun. 2007. 8-son, 44-54-betlar.

Biroq, bu tasavvur amerikalik tahlilchi Zhenguang Zhou tadqiqotlari bilan konfutsiylik demokratiya tamoyillariga qanchalik mos kelishini o'rganadi. Bu tadqiqotchining ta'kidlashicha, konfutsiylik xitoylarning zamonaviy siyosiy madaniyatining shakllanishiga katta ta'sir ko'rsatgan, ularni o'tish davri deb baholash mumkin. Tahlilchining so'zlariga ko'ra, Konfutsiychilikda o'zaro bog'liq bo'lgan ikkita tamoyil asosiy hisoblanadi: "ren" (xayriya, insonparvarlik), "li" (hurmat, marosim), bu "Tao" qonunlariga to'g'ri rioya qilish uchun zarur demakdir.

Konfutsiylik legizm va daosizmdan sezilarli gumanizmga farq qiladi, bu bizga unda demokratik xususiyatlarning mavjudligi haqida gapirishga imkon beradi. Gumanizm shundan iboratki, Konfutsiy jinlar va ruhlardan ozod bo'lgan dunyoni tasvirini yaratdi, odamni uning markaziga qo'ydi va shu bilan inson qadrini yuksaltirdi. Bundan tashqari, Konfutsiydagi odam "li" ni to'g'ri kuzatish uchun ta'lim va o'z-o'zini tarbiyalashni talab qiladi. Chjouning so'zlariga ko'ra, o'z-o'zini tarbiyalash g'oyasi G'arbning shaxsiy mustaqilligi va avtonomiyasi haqidagi g'oyalariga mos keladi, garchi Xitoyda shaxsni tarbiyalash va o'zini o'zi o'qitish instituti doirasida amalga oshirilgan bo'lsa ham. qat'iy "li" retseptlariga muvofiq "katta oila" demakdir⁶.

Shu bilan birga, tahlilchi Guanchining demokratik qadriyatlar va munosabatlarning tarqalishining zaruriy sharti sifatida qaraladigan ba'zi xususiyatlarini ko'rsatadi. Shunday qilib, o'zaro majburiyatlarning ustuvorligi fuqarolik burchini va xitoyliklar orasida siyosiy jamoaga mansubligini anglashga hissa qo'shishi mumkin (bu erda Chjou fikri Shibusava Eyichining qarashlari bilan ko'p o'xshashliklarga ega). Tadqiqotchi xulosa qiladi: Guangxi siyosiy madaniyati an'anaviy konfutsiylikdan farqli o'laroq, individuallikning ancha yuqori darajasi bilan ajralib turadi, bu individual o'zgaruvchan ekologik sharoitga moslashish, shuningdek, unga bo'ysunish darajasining pasayishi bilan ifodalanadi.

Xulosa. Insoniyat - bu katta oila, unda uyg'unlik hukm surishi kerak ", - deydi Konfutsiy ta'limoti. Bunga qo'shilmaslik, dunyoda kuzatilayotgan barcha buzg'unchi tendentsiyalar bilan ixtiyoriy ravishda kelishib olishni anglatadi. Ayrim davlatlar, agar ular birgalikdagi sa'y-harakatlarni birlashtirishdan bosh tortsa, insoniyat juda yaqinlashgan ekologik, oziq -ovqat, xomashyo, moliyaviy va boshqa inqirozlarni hal qila olmaydi. Konfutsiy ta'limotining zamonaviy dunyoga ta'siri, ehtimol, jamiyat uchun bu vaziyatdan chiqishning eng ishonchli usullaridan biridir.

An'anaviy xitoy madaniyatining asosi bo'lgan konfutsiylik murakkab va burilishli rivojlanish yo'lini bosib o'tdi. U vayron qilindi, qayta tiklandi, yana rad etildi, unga boshqa ta'limotlar ta'sir ko'rsatdi. Ko'p davrlar mobaynida Konfutsiy etik va siyosiy ta'limoti tanazzul va farovonlik davrlarini boshidan kechirdi. Ta'limning mustahkam haqiqatlari uning xitoy xalqining ongida rahbarligini ta'minladi. Tarix davomida uning davriy tabiati sub'ektiv omil bilan, ya'ni xalq hayotida o'qituvchining rolini belgilaydigan o'sha imperator yoki rahbarning hokimiyatga kelishi bilan izohlanadi. Hozirgi vaqtda XKP rahbariyati Xitoy

⁶ Xitoyda konfutsiylik, nazariya va amaliyot muammolari. M., 1982 yil.120p

jamiyati hayotida konfutsiylik an'alarining ahamiyatini tan oladi, buning natijasida Xitoyda konfutsiylik qayta tiklanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Berger, J. Xitoyda siyosiy islohotlar // Osiyo va Afrika bugun. 2007. 8-son, 44-54b
2. Xitoyda konfutsiylik, nazariya va amaliyot muammolari. M., 1982 yil.120b
3. Shneivas, D. S. "Tadbirkorlik falsafasi" Shibusava Eiichi // Xitoy, Xitoy tsivilizatsiyasi va dunyo. Tarix, zamonaviylik, istiqbol: XI stajyor materiallari. ilmiy. Konf., Moskva, 27-29 sentyabr. 2000 II qism: XXI asrda Xitoy. Imkoniyatlar, qiyinchiliklar va istiqbollar / Dal. Sharqiy RAS. M., 2000.S. 171-175b
4. Chunfu, Chjao. Konfutsiy etikasi va modernizatsiyasi: ziddiyat va integratsiya // Xitoy, Xitoy tsivilizatsiyasi va dunyo. Tarix, zamonaviylik, istiqbol: X stajyor materiallari. ilmiy. Konf., Moskva, 22-24 sentyabr 1999 II qism: Xitoy modernizatsiya va islohotlar yo'lida / Dal instituti. Sharqiy RAS. M., 1999.S. 123-126b
5. Ilmiy. Konf., Moskva, 22-24 sentyabr 1999 II qism: Xitoy modernizatsiya va islohotlar yo'lida / Dal instituti. Sharqiy RAS. M., 1999.S. 123-126b
6. <http://www.zitu.neu.edu.cn/2019/0109/c1094a12091/pagem.html>